PARTICULARITĂŢILE FORMĂRII ŞI APROBĂRII BUGETELOR STATELOR MEMBRE UE CA MODEL DE AJUSTARE ŞI ÎMBUNĂTĂŢIRE A PRACTICILOR APLICATE ÎN RM LA FORMAREA BUGETULUI PUBLIC NAŢIONAL

Cristina PROȚIUC

CZU: 336.143:061.1UE:336.14(478) protiuc.cristina@mail.ru

In a dynamic and complex economic world, the formation and approval of public budgets is a crucial process for macroeconomic stability and sustainable development of states. The study approaches this issue through the lens of European practices, highlighting how the Republic of Moldova can improve the process of forming the National Public Budget by adopting European models and standards.

Statele membre ale UE au dezvoltat practici eficiente de elaborare a bugetului, depunând eforturi considerabile pentru a promova o politică bugetară eficientă care se fundamentează pe o guvernanță bugetar-fiscală sustenabilă care include mai multe componente, cum ar fi *planificarea strategică, bugetarea pe programe și performanță, reguli bugetar-fiscale*, precum și utilizarea *instituțiilor fiscale independente* pentru a asigura disciplina fiscală [1]. În perioada 2018-2022 se atestă o fortificare a guvernanței bugetar-fiscale în UE ca urmare a diferitor modificări în legislația UE [2].

De menționat că în conformitate cu Pactul de Stabilitate și Creștere, statele membre ale UE s-au angajat să respecte criteriile cu referire la balanța bugetară și datoria publică: deficitul public nu trebuie să depășească 3% din PIB, iar datoria publică - 60% din PIB.

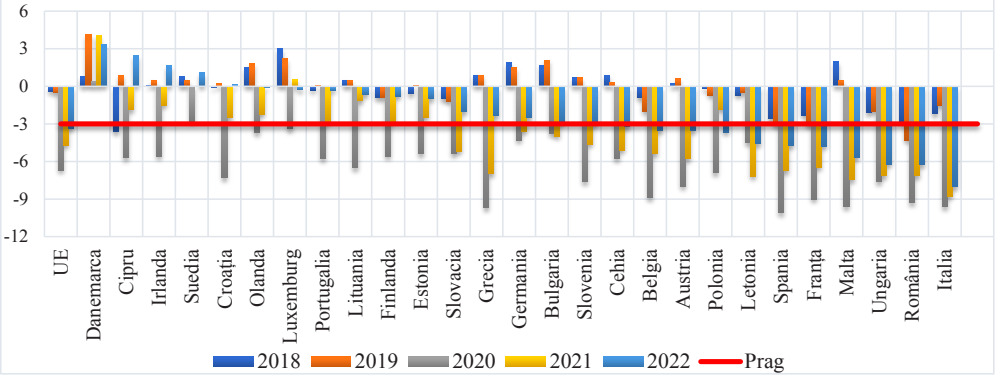

Figura 1. Balanța bugetară în Uniunea Europeană în 2018-2022, % în PIB

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Comisiei Europene

Datele prezentate în Figura 1 evidențiază că pe parcursul perioadei de referință Danemarca este unicul stat membru al Uniunii Europene care a reușit să mențină o balanță bugetară pozitivă. În anul 2022 în 22 de state membre s-a înregistrat deficit bugetar, cele mai înalte deficite fiind atestate în Italia, România, Ungaria și Malta, în timp ce 5 state au raportat excedent bugetar: Danemarca, Cipru, Irlanda, Suedia și Croația.

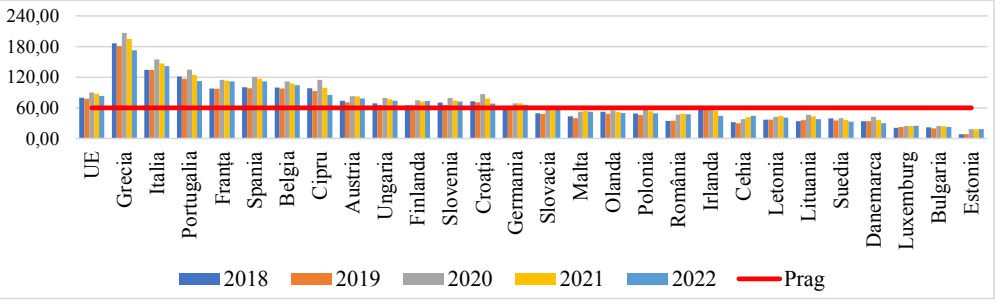

Figura 2. Datoria publică în Uniunea Europeană în 2018-2022, % în PIB

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Comisiei Europene

Cât privește datoria publică raportată la PIB, atunci Figura 2 subliniază că în perioada analizată cel mai înalt nivel se atestă în Grecia, iar cel mai jos nivel în Estonia. Totodată, în anul 2022 mai multe state ale UE au înregistrat un raport al datoriei publice în PIB mai mare decât 60% în PIB.

Cele mai recente date referitor la structura cheltuielilor conform clasificației funcționaledenotă că în perioada 2018-2022 la nivelul UE cea mai mare parte a fost deținută de protecția socială (41,2% - 39,9%) și sănătate (14,9% - 15,8%). De asemenea, este important de menționat că în UE predomină impozitarea directă, o pondere semnificativă în structura veniturilor fiscale fiind deținută de contribuțiile sociale nete (cca 34-36%).

Cât privește Republica Moldova, începând cu anii 2000 s-a inițiat implementarea bugetării pe programe în practica bugetară națională, proces ce a avut loc concomitent cu introducerea planificării pe termen mediu a bugetului cu scopul îmbunătățirii procesului bugetar și optimizării cheltuielilor bugetare [3, p.89].

Tabelul 1

Indicatorii sustenabilității finanțelor publice în Republica Moldova în perioada 2018-2022

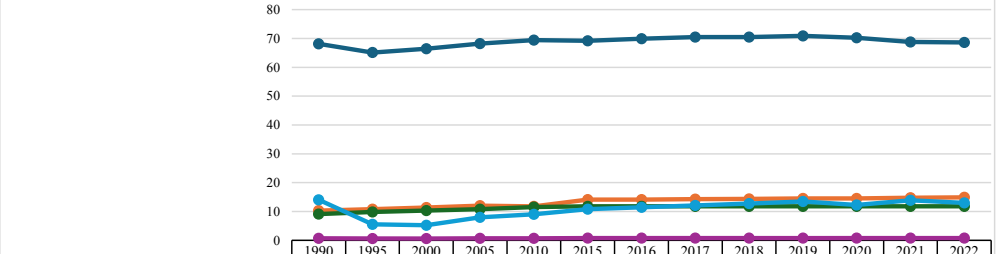
Ani	Ponderea cheltuielilor publice în PIB	Soldul bugetar, % în PIB	Datoria de stat, % în PIB	Serviciul datoriei de stat, % în cheltuielile BPN	Datoria sectorului public, % în PIB
2018	30,96	-0,84	27,0	2,52	30,5
2019	31,36	-1,44	25,1	2,45	27,4
2020	36,68	**-5,32**	34,0	2,30	35,2

2021	33,91	-1,92	32,1	2,31	33,8
2022	36,82	**-3,25**	34,7	2,64	36,1

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Ministerului Finanțelor, Biroului Național de Statistică și a calculelor personale

Analizând Tabelul 2 se poate menționa că în ultimii 5 ani în Republica Moldova se conturează anumite probleme ce țin de sustenabilitatea finanțelor publice. Chiar dacă autoritățile publice promovează o politică bugetar-fiscală prudentă, totuși începând cu anul 2020 indicatorul soldului bugetar (deficit) înregistrează valori înalte ca urmare a impactului crizei economice, pandemice, energetice. De asemenea, nivelul datoriei de stat raportat la PIB și nivelul serviciului datoriei de stat înregistrează un trend ascendent ceea ce trezește semne de îngrijorare la adresa securității financiare a Republicii Moldova [6].

Analizând structura veniturilor Bugetului Public Național se observă o predominare a impozitelor și taxelor care dețin o pondere de circa 62-65% în totalul veniturilor, fiind urmate de contribuțiile și primele de asigurări obligatorii (27-31%), alte venituri (4-5%) și granturile primite (0-5%). În ceea ce privește cheltuielile publice se observă că cea mai mare pondere în structura cheltuielilor Bugetului Public Național e deținută de domeniul protecției sociale (35-38%). Prin urmare, se constată că cheltuielile de ordin social reprezintă o prioritate importantă pentru stat. În acest sens, a fost analizat *Indicele Dezvoltării Umane (IDU)* care se utilizează pentru a măsura nivelul de trai și dezvoltare umană având la bază mai mulți indicatori [4].

	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Speranța de viață la naștere	68,1	65,1	66,4	68,2	69,4	69,2	69,9	70,5	70,5	70,9	70,2	68,8	68,6
Anii de școlarizare scontați	10,3	10,8	11,4	12	11,8	14,1	14,1	14,3	14,4	14,5	14,5	14,8	14,9
Media anilor de școlarizare	9,1	9,8	10,3	10,8	11,5	11,8	11,8	11,8	11,8	11,8	11,8	11,8	11,8
VNB pe cap de locuitor (PPP 2017$)	14,067	5,569	5,235	8,017	9,022	10,807	11,439	12,133	12,72	13,45	12,263	13,872	12,964
Valoarea IDU	0,688	0,642	0,655	0,698	0,716	0,749	0,755	0,764	0,767	0,773	0,765	0,767	0,763

Figura 3. Tendințele IDU al Republicii Moldova

Sursa: elaborat de autor în baza sursei [5]

Analizând Figura 3 se observă că valoarea IDU a Republicii Moldova pentru anul 2022 este de 0,763 ceea ce denotă o creștere comparativ cu anul 1990. Astfel, valoarea IDU de 0,763 în anul 2022 plasează țara noastră în *categoria de dezvoltare umană înaltă* – poziționând-o pe locul 86 din 193 de țări și teritorii incluse în studiu. De menționat că toate statele membre ale Uniunii Europene se plasează în *categoria*

de dezvoltare umană foarte înaltă, cu excepția Bulgariei care se plasează în categoria de dezvoltare umană înaltă [4].

La momentul actual Republica Moldova se confruntă cu diverse probleme în procesul de formare a Bugetului Public Național, printre care pot fi menționate: corupția și lipsa transparenței; planificarea strategică slabă; capacitatea instituțională limitată; dependența de ajutorul extern; fragmentarea instituțională. În vederea soluționării problemelor respective și alinierii la standardele UE, Republica Moldova poate implementa următoarele măsuri: eficientizarea planificării strategice a bugetului; creșterea transparenței procesului bugetar și asigurarea consultării publice a propunerii de buget; diversificarea și îmbunătățirea mecanismelor de evaluare a performanței bugetare; consolidarea capacității instituționale; instituirea unei instituții fiscale independente; introducerea bugetării ecologice în ciclul bugetar (practică utilizată în Suedia, Danemarca, Olanda, Franța); integrarea bugetării sensibile la dimensiunea de gen în documentele bugetare (practică implementată în state precum Suedia, Finlanda, Belgia, Olanda). Integrarea celor mai bune practici europene poate contribui la modernizarea și eficientizarea procesului bugetar al Republicii Moldova.

Referințe:

1. European Commission. *What is fiscal governance?* (Accesat 12.02.2024). Disponibil: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/indicators-statistics/economic-databases/fiscal-governance-eu-member-states/what-fiscal-governance_en
2. European Commission. *Eurostat. Government statistics*. [Accesat 06.04.2022]. Disponibil: http://ec.europa.eu/eurostat/web/government-finance-statistics/data/database
3. DRAGOMIR, L. *Importanța planificării strategice a bugetului în Republica Moldova.* În: Administrarea Publică, nr. 2, 2016, p. 86-93. (Accesat 21.03.2024). Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/86_93_Importanta%20planificarii%20strategice%20a%20bugetului%20in%20Republica%20Moldova.pdf
4. United Nations Development Programme. *Human Development Index (HDI)*. [Accesat 24.03.2024]. Disponibil: https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI
5. United Nations Development Programme. *Human Development Index (HDI) of Moldova.* [Accesat 24.03.2024]. Disponibil: https://hdr.undp.org/data-center/specific-country-data#/countries/MDA
6. Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova. *Rapoarte privind executarea bugetului.* [Accesat 23.03.2024]. Disponibil: https://mf.gov.md/ro/trezorerie/rapoarte-privind-executarea-bugetului/rapoarte-anuale
7. European Commission. *Green budgeting in the EU. Key insights from the 2023 European Commission survey of green budgeting practices.* [Accesat 25.03.2024]. Disponibil: https://economy-finance.ec.europa.eu/system/files/2023-06/2023%20Green%20Budgeting%20survey%20key%20findings.pdf
8. European Commission. *How Green Budgeting is Embedded in National Budget Processes.* [Accesat 25.03.2024]. Disponibil: https://economy-finance.ec.europa.eu/document/download/c12ebe1d-442f-4ee1-bfae-7bbfe06f9098_en?filename=dp196_en.pdf

Recomandat

***Inesa BRUMĂ**, dr., conf. univ.*